

Краток документ за јавни политики бр.25/2020

-

Улогата на Собранието во европските интеграции: антикорупција

Автор: Миша Поповиќ

-

јуни 2020

Гледиштата изразени во овој документ не нужно ги одразуваат
гледиштата на Националната фондација за демократија од САД и
Институтот за демократија “Социетас Цивилис” - Скопје

Импресум

—

- Наслов:** Улогата на Собранието во европските интеграции: антикорупција
- Издавач:** Институт за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје
- Автор:** Миша Поповиќ
- Лектура:** Валентина Јошевска
- Дизајн:** Дејан Кузмановски

Публикацијата може бесплатно да се преземе на:

<https://idscs.org.mk/mk/portfolio/улогата-на-собранието-во-европските-и/>

На почетокот на февруари 2020 година, Европската комисија ја претстави новата преговарачка методологија. Клучната новина е групирањето на поглавјата по кои претходните земји кандидатки преговараа, во т.н. „гроздови“ (clusters). Причината за тоа е поврзаноста помеѓу поглавјата и потребата реформите да се дефинираат низ повеќе сектори, заеднички. Гроздот со најмногу предизвици е секако првиот, насловен како „Основи“ во кој влегува, меѓу другото и владеење на правото и борбата против корупцијата.

Во Северна Македонија кога зборуваме за овие две теми, зборуваме за еден несовладлив проблем. Како да постигнеме успех во борбата против корупцијата, кога имаме проблеми со владеење на правото. Како да ги осудиме корумпираните, доколку немаме независно правосудство. Како да очекуваме дека правдата ќе ги стигне корумпираните, ако тие може да

ја купат својата слобода, или, уште полошо, доволно е да ги познаваат вистинските луѓе.

Проблемите со овие две области ја истакнуваат важноста на Собранието. Тоа стои наспроти двете власти со извршни овластувања – извршната власт со своите министерства и агенции и правосудната во процесот на приближување кон ЕУ. Дополнително, кон него одговараат и специјализирани институции кои се основани од него, како комисиите за спречување корупција и заштита на конкуренцијата, и низа други регулаторни тела.

Оттука, Собранието може да има клучна улога во производство на решенија видливи за граѓаните. А токму видливи резултати за граѓаните се изрично споменати како услов за приближување кон ЕУ. Ова доаѓа како потреба да се избегне повторувањето на недовербата кон интегративниот процес која се појави во некои земји

на Источна Европа, каде што влезот во ЕУ не значеше сериозна придобивка во секојдневниот живот на многумина граѓани.

За да има видливи решенија реформите треба да имаат јасна развојна цел. Целта на реформите не може да бидат самите реформи, туку тие треба да обезбедат услови институциите да испорачаат квалитетни услуги кон граѓаните. Тоа, најпрво треба да го помогне владеењето на правото, и да биде активен форум на изразена политичка волја од власта и опозицијата за одржливи реформи. Собранието е клучното место за организирање дијалог помеѓу власта, опозицијата и граѓанското општество околу далекусежните цели на реформите кои ќе се прават во процесот на приближување. Фокусот кон опипливи резултати е споменат изрично во новата методологија. А Европската комисија дополнително истакна дека ги гледа националните парламенти на земјите од Западен Балкан како врска помеѓу граѓаните и Брисел.

Колку стратегии се потребни за да се смени сијаличка и да ги осветли корумпираните судии и јавните обвинители?

—

Ако нашата европска интеграција ја гледаме како маратон, свирчето кое ја започнува трката треба да значи дека имаме прифатливо ниво на владеење на правото. Ниту една реформа нема смисла, доколку корумпираните актери знаат дека, дури и фатени, ќе може да влијаат и да ја избегнат правдата. Напротив, тие ќе дозволат времето да поминува во изработка на најдобри закони и стратегии кои понатаму нема да бидат спроведени. Дури и да се спроведат, тоа што е најважно – пресуда – е нешто што корумпираните актери ќе го имаат под контрола.

Затоа, владеењето на правото не може да произлезе од стратегија, туку од организиран притисок. Главна улога тука имаат медиумите и граѓанското

општество кои треба точно да ги идентификуваат корумпираните актери во правосудството, со име и презиме. На овој начин, корупцијата добива лик и дело, односно идентификувани се корумпираните судии и обвинители, а кога ќе се обелоденат делата, не зборуваме веќе само за општи впечатоци.

Во тој момент, отворен е простор за притисок кон саморегулација, каде што Собранието може да одигра клучна улога. И судскиот и јавнообвинителскиот совет досега имаа удобна позиција, надзорот од страна на новинари и невладин сектор да го доживуваат „на свој терен“ – на сопствени прес-конференции или дебатни емисии. Собранието не успеа да наметне зголемен притисок кон овие совети кои на пратенички прашања постојано ќе треба да објаснуваат како постапуваат при контроверзни случаи, слабиот квалитет на пресуди и дозволување на застарување на клучни случаи.

Оттука, клучно е следниот собраниски состав засилено да учествува во колективниот притисок врз

правосудната власт. Собранието секако има мандат да демонстрира политичко незадоволство од правосудството и да инсистира на професионализација и саморегулација. На тој начин, Собранието може сериозно да придонесе во обезбедувањето на основата за далекусежни реформи – владеењето на правото.

Политичка волја како колективен процес

—

Се разбира, наивно е да се очекува дека сите 120 пратеници ќе бидат решени да се борат против корупцијата и во корист на владеењето на правото. Една од најголемите фази околу успешната борба против корупција е т.н. „постојно на политичка волја“. Речиси сите анализи на темава, вклучително и на авторот, неодминливо ја споменуваат. Меѓутоа, неретко, таа политичка волја останува необјаснета.

Честопати, политичката волја ја замислуваме низ призмата на историските лекции за државите кои стигнале да бидат пример за некорумпирани. Тие лекции често содржат апсолутен просветлен монарх, кој одлучил дека вистинската патека е доброто управување. Бидејќи бил во позиција на (речиси) апсолутна власт, противниците на доброто управување не можеле да бидат значителна или долготрајна пречка на таквите процеси.

Налик нему, коментаторите честопати очекуваат реформистички лидери на денешницата да ја имаат истата улога. Меѓутоа, во 2020 година, дури и во дисфункционални демократии зборуваме барем за формална поделба на власта. Таквата поделба не овозможува директни интервенции на реформистички политичари онака како што апсолутните монарси тоа го можеле во минатото.

Од друга страна, ова им одговара на корумпираните структури во која и да е од гранките на власт да не дозволат мешање од реформисти, обвинувајќи ги за пречкување на овластувањата.

Дозволувањето преседани на мешање на една во друга власт, е секогаш меч со две острици. Доколку се дозволи пречекорување за да се искорени корумпирана структура, потоа тоа како бумеранг овозможува корумпирана структура на ист начин да го елиминира прогресот.

Затоа, политичката волја не може да биде носена од харизматични лидери бидејќи, дури и ако е искрена, таа не е одржлива. Вака поставената политичка волја е единствениот капацитет за промена, и доколку лидерите ги снеса од сцената, исчезнуваат и основите за антикорупциската борба. Политичката волја мора да се дефинира колективно, како консензус во рамки на група политички актери, и понатаму консензус на повеќе групи политички актери кои имаат некаква одлучувачка моќ.

Доколку една влада, или коалиција нема изградено консензус за борба против корупција, тогаш не можеме да зборуваме за постоење политичка волја, бидејќи индивидуалните иницијативи на реформистичките политичари се ранливи надвор од

секторите кои ги управуваат. Истото може да се каже и за Собранието каде што консензусот подразбира согласност помеѓу влијателни пратеници без разлика дали се во мнозинството или опозицијата. Во спротивно, процесот на одлучување е жртва самата корупција.

Собранието е форумот каде што различните политички групи може да ја демонстрираат својата заложба за владеење на правото и борбата против корупцијата. Оваа заложба единствено може да значи поддршка на независноста на институциите кои се борат против корупцијата и го обезбедуваат владеењето на правото.

Обезбедување институционален наместо индивидуален интегритет

Оттука, по патот на европската интеграција, улогата на Собранието

е да биде скептично кон успеси во институциите кои се базираат на индивидуалци. Ваквите успеси се минливи, и честопати ја занемаруваат потребата од инвестиција во капацитетот на институциите базиран на утврдени правила кои спречуваат злоупотреби.

Целта е, на крајот на процесот, клучните институции да бидат отпорни на уназадување на владеење на правото, без разлика на политичката клима и волја, но и на обиди за внатрешна инфилтрација на корумпирани структури.

Улогата на Собранието тука е значајна. Таквите внатрешни реформи бараат инвестиција, а Буџетот го носат пратениците. Градењето на институционален интегритет најпрво бара дијагностика за да се утврдат слабостите, па потоа инвестиција во човечкиот капитал, а за многу сектори ќе бара зголемување на капацитети, чија оскудност сега е извор на корупција (на пример болничките кревети во здравството).

Стратешко обединување реформи во развојна цел

Досега споменатото треба да претставува темел за да може да се исполни стратешко поврзување на посебните институционални реформи во меѓусекторски подобрувања. Принципот на групирања на поглавјата за преговарање несомнено наметнува поширока перспектива од успеси во индивидуални сектори.

Причината за тоа е дека промените за граѓаните се видливи на тоа ниво. За нив видливо е кога процесите ќе донесат резултати како на пример подобра здравствена услуга. А за подобра здравствена услуга, потребно е да се намали корупцијата во повеќе сектори. Најпрво, подобрување на високото образование кое ќе профилира кадар според знаење, а не непотизам или партиски заслуги. Потоа здравствените институции да вработуваат врз база на компетенции, а при јавните набавки

да се искорени нелегалното влијание на фармацевтската индустрија. Истовремено, при креирање на здравствените политики да се отстрани интересот на приватните болници при креирање на здравствената политика, а од парите заштедени од намалената корупција да се инвестира во човечкиот капитал.

Токму потребата од обезбедување на „големата слика“ нуди можност кон реформите да се прикачат развојни цели, а не реформи сами по себе. Борбата против корупцијата и заложбите за владеење на правото треба да бидат средство со кое ќе се подобрат образованието и здравството, ќе се намали загадувањето, ќе се подобри економијата и вработувањето.

Меѓутоа за ова ни е потребен општествен дијалог, бидејќи ваквите промени ги премостуваат политичките циклуси од четири години. За развојната димензија на реформите е потребен консензус помеѓу политичките партии, но и останатите чинители во граѓанскиот и бизнис-секторот.

Собранието како претставнички дом е идеалниот форум за ваквиот дијалог. Покрај својата улога на креатор на политика, со овој процес Собранието ќе креира инклузивен процес на преговарање. На тој начин, се обезбедува одржливост на реформите при потенцијална промена на власт.

Резиме

Главниот придонес на Собранието во процесот на европски интеграции е обезбедување одржливост на реформите. Пратениците од една страна треба да обезбедат дијалог помеѓу власта, опозицијата и останатите засегнати страни околу стратешките насоки и развојот кој реформите треба да го обезбедат за граѓаните. Од друга страна, одржливоста се обезбедува и со постигнување успеси во реформите, што треба да е предмет на постојан собраниски надзор.

Информации за проектот

Антикорупциски разговори во Парламентот е проект насочен кон зајакнување на надзорната улога на пратениците во областа на борбата против корупцијата. Проектот е финансиран од Националната фондација за демократија од САД.

Информации за ИДСЦС

ИДСЦС е тинк тенк организација која го истражува развојот на доброто управување, владеењето на правото и европските интеграции на Северна Македонија. ИДСЦС има мисија да ја помогне граѓанската вклученост во носењето на одлуки и да ја зајакне партиципативната политичка култура. Преку зајакнување на слободарските вредности, ИДСЦС придонесува на соживот помеѓу различностите.

Контакт податоци за ИДСЦС

Адреса: ул. Мирослав Крлежа
бр. 52/1 /2, 1000 Скопје
Тел. бр./ факс: +389 2 3094 760 ,
електронска пошта: contact@idscs.org.mk

Информација за авторот

Миша Поповиќ е постар истражувач и програмски координатор на Центарот за добро управување при ИДСЦС. Член е на Одборот на Платформата на граѓански организации за борба против корупцијата.

Линк

Ова издание е електронски достапно на:

-

<https://idscs.org.mk/mk/portfolio/улогата-на-собранието-во-европските-и/>

Краток документ за
јавни политики бр.25/2020

Улогата на Собранието во европските интеграции: антикорупција

Автор: Миша Поповиќ

-

јуни 2020